

روابط روسیه و آمریکا در پرتو سیاست «از سرگیری» اوباما

الهه کولایی*

استاد گروه مطالعات منطقه‌ای دانشگاه تهران

جعفر خاشع

دانشجوی کارشناسی ارشد علوم سیاسی دانشگاه تهران

حبیب رضازاده

دانشجوی کارشناسی ارشد علوم سیاسی دانشگاه تهران

(تاریخ دریافت ۱۳۹۰/۵/۲۹ - تاریخ تصویب ۱۳۹۰/۸/۱۵)

چکیده

بعد از فروپاشی اتحاد شوروی، آمریکا در پی برقراری روابط همکاری‌جویانه با روسیه برآمد. ولی به جز دوره کوتاهی، افزایش تنش بین آمریکا و روسیه بر سر مسائلی مانند پیشروی ناتو به شرق و طرح سپر دفاع ضد موشکی آمریکا در اروپا، جنگ روسیه با گرجستان در سال ۲۰۰۸ این همکاری‌ها را به حالت تعلیق درآورد. دولت اوباما تلاش کرد تا با سیاست معروف به «از سرگیری» روابط آمریکا با روسیه را بهبود ببخشد. این مقاله به دنبال پاسخ‌گویی به این سؤال است که سیاست «از سرگیری» اوباما و به دنبال آن همکاری‌های دو طرف چه دستاوردهایی در روابط دو کشور داشته است؟ در مقام پاسخ‌گویی به این سؤال با بررسی چند حوزه حساس و مهم در روابط روسیه و آمریکا از جمله روابط دو جانبه و مسئله هسته‌ای ایران، جنگ افغانستان، کنترل تسلیحات، سپر دفاع موشکی، در پی آزمون این فرضیه هستیم. سیاست «از سرگیری» اوباما در روابط آمریکا با روسیه دستاورد مهمی برای روسیه در بر نداشته است.

کلید واژه‌ها

سیاست «از سرگیری»، جنگ افغانستان، سپر دفاع موشکی، کنترل تسلیحات، روسیه، آمریکا

*Email: ekolaee@ut.ac.ir

مقدمه

اگر چه احتمالاً همکاری با روسیه در زمان اتحاد شوروی برای منافع آمریکا حیاتی نبود، اما در حال حاضر همکاری بین دو کشور در بسیاری مناطق و حوزه‌ها از اهمیت اساسی برخوردار است. روسیه برخی برتری‌های ژئوپلیتیکی ژئواستراتژیکی شوروی را هنوز حفظ کرده است. راهبرد و جهت‌گیری روسیه در اروپا، آسیا و خاورمیانه به‌شکل مستقیم بر منافع ملی و امنیت ملی آمریکا دارد. همچنین روسیه نقش اصلی را در آینده کنترل تسلیحات، منع گسترش سلاح‌های کشتار جمعی و مبارزه علیه تروریسم بر عهده دارد (آیسون، ۱۳۸۲، ص ۲۴). آمریکا در مسائلی مانند جنگ علیه تروریسم، آینده ناتو، جنگ افغانستان، و نقش آمریکا در جهان به‌شدت متأثر از سیاست‌های روسیه و نیازمند همکاری روسیه در این حوزه‌ها است. روسیه تنها کشوری است که دارای منابع طبیعی بیشتری از جمله ذخایر بزرگ نفت و گاز نسبت به آمریکا در جهان است. روسیه دومین تولیدکننده و صادرکننده بزرگ نفت (بعد از عربستان سعودی) و بزرگ‌ترین تولیدکننده و صادرکننده گاز طبیعی در جهان است (کولای، ۱۳۸۹، ص ۱۰۷). روسیه نیروی کار زیاد تحصیل‌کرده و نهادهای علمی عظیمی را دارد (کولای، ۱۳۸۵، ص ۱۲۴). همچنین بسیاری از نیازهای روسیه مانند مواد غذایی، تکنولوژی نفت و گاز، ارتباطات، حمل و نقل و سرمایه‌تجاری در زمینه‌هایی است که آمریکا در آنها حضور پررنگی دارد.

بعد از فروپاشی اتحاد شوروی، با توجه به اهمیت دو کشور در تأمین امنیت و منافع ملی یکدیگر، مقام‌های سیاسی مسکو- واشنگتن خواستار جایگزینی استراتژی همکاری در روابط خارجی خود و اجتناب از تنش‌ها و بی‌اعتمادی‌های متقابل فزاینده دوران جنگ سرد شدند (مرادی، ۱۳۸۴، ص ۱۰). این رویکرد در یک سیر نوسانی ادامه داشت تا اینکه در پی حملات تروریستی ۱۱ سپتامبر دو کشور روابطشان را بر اساس همکاری جهت مبارزه با تروریسم و همچنین بر اساس هدف‌های پوتین برای همگرایی اقتصادی با غرب بازسازی کردند (Goldman, 2011) ولی به‌دلیل وجود اختلاف‌ها به موفقیت چندانی نرسیدند. اوج تنش در روابط دو طرف جنگ گرجستان بود که بعد از آن، روابط دو جانبه به پایین‌ترین سطح خود بعد از جنگ سرد رسید (کولای و نوری، ۱۳۸۹، ص ۲۱۵). بعد از روی کار آمدن اوباما، دولت دموکرات‌ها خواستار تجدیدنظر در روابط خود با مسکو شدند. رویکرد همکاری‌جویانه آمریکا با استقبال دولت غرب‌گرای مدودیف در روسیه قرار گرفت و وزرای خارجه دو کشور

به صورت نمادین دکمه از سرگیری «ریست» را مبادله کردن تا آغازگر فصل نوینی در روابط دو کشور باشد.

دولت اوپاما و از سرگیری روابط با روسیه

دولت اوپاما بعد از ورود به کاخ سفید از روسیه خواست که گفت‌وگوهای جدیدی را با آمریکا در حوزه‌های مختلف شروع کند. سخنرانی جو بایدن،^۱ معاون رئیس‌جمهور آمریکا در فوریه ۲۰۰۹ در مونیخ نقطه شروع سیاست «از سرگیری» در روابط روسیه و آمریکا بود که قبلا اوپاما از آن سخن گفته بود. ابتدا اوپاما، در نشست لندن در اول آوریل ۲۰۰۹ برای روسیه توضیح داد که منظور او از «ریست» چیست؟ اوپاما با مدویدف در این دیدار بیانیه مشترکی در خصوص شروع دوره جدیدی از مذاکرات جهت کاهش سلاح‌های هسته‌ای راهبردی صادر کردند. در این بیانیه مشترک دو رئیس‌جمهور موافقت کردند که همکاری‌ها را برای مقابله با تروریسم هسته‌ای گسترش دهند و از گفت‌وگوهای بین‌المللی برای بررسی راهکارها جهت پایان تولید مواد برای تهیه سلاح‌های هسته‌ای حمایت کردند. آنها همچنین متعهد شدند که امنیت اروپا را از راه شورای روسیه- ناتو و سازمان امنیت و همکاری اروپا تقویت کنند (Global Positioning System(GPS), 1/4/2009).

نگاه روسیه به چگونگی روابط دو جانبه، در چشم انداز راهبرد امنیت ملی روسیه که در آن مسکو در پی ایجاد یک همکاری راهبردی از موضع برابر و مساوی با آمریکا است، انعکاس یافته است (فروغی ابری و شیری، ۱۳۸۸، ص ۱۸۶). در این راهبرد آمده است که روسیه از موضع برابر با آمریکا در مورد سلاح‌های استراتژیک تهاجمی همکاری خواهد کرد، حتی اگر آمریکا سیستم دفاع موشکی جهانی را گسترش دهد (RIA Novosti, 12/5/2009). در نشست ژوئیه ۲۰۰۹ اوپاما اعلام کرد: "روابط روسیه و آمریکا در سال‌های گذشته از بی اعتمادی متقابل رنج برده است. بنابراین ما می‌خواهیم با «از سرگیری» در روابط این مشکلات را حل کنیم. اوپاما تأکید کرد، تا زمانی که دو کشور به عنوان ابرقدرت‌های هسته‌ای هستند، آمریکا با روسیه با عنوان یک شریک و همکار برابر همکاری خواهد کرد. سیاست آمریکا در جهان سیاست دیکته کردن نیست؛ بلکه آمریکا می‌خواهد با دیگر کشورها در حل مشکلات جهانی

1. Joe Biden

همکاری کند و نقش روسیه و دیگر کشورها در حل و فصل تنش‌های منطقه‌ای و بین‌المللی را به رسمیت می‌شناسد" (امام جمعه‌زاده و رحیمی، ۱۳۸۸، ص ۷۵).

هیلاری کلینتون، وزیر خارجه آمریکا در روزهای ۱۴-۱۲ اکتبر ۲۰۰۹ در سفری رسمی در مسکو در مورد جایگزینی پیمان کنترل تسلیحات استراتژیک، حمایت از تلاش‌های جهانی مبارزه با تروریسم و همکاری‌ها در افغانستان و مسئله هسته‌ای ایران با همتای روس خود بحث و گفت‌وگو کردند. هیلاری کلینتون، در سخنرانی خود در مورد امنیت اروپا در ژانویه ۲۰۱۰ گفت: "روسیه اصول بنیادی (احترام به حاکمیت و تمامیت ارضی همه کشورها) سیاست‌های آمریکا و اتحادیه اروپا را با حمله به گرجستان و با به رسمیت شناختن بخش جدا شده از خاک گرجستان به‌عنوان دولت‌های مستقل نقض کرد". کلینتون طرح مدودیف برای امنیت اروپا را تحسین کرد، ولی آن را نپذیرفت و رد کرد. به‌جای طرح مدودیف، کلینتون بر تقویت سازمان‌های امنیتی موجود در اروپا مثل سازمان امنیت و همکاری اروپا و شورای ناتو- روسیه جهت افزایش امنیت اروپا تأکید کرد (امیراحمدیان، ۱۳۸۸، ص ۸۰). کلینتون از همکاری‌های روسیه و آمریکا در موضوع‌های مانند، برنامه هسته‌ای ایران، ثبات افغانستان، رویارویی با کره شمالی، مذاکرات در مورد پیمان استارت جدید، جنگ سایبری و قاچاق کودکان تجلیل کرد. وی همچنین گفت که آمریکا همکاری با روسیه در سپردفاع موشکی را بررسی می‌کند (Global Positioning System(GPS), 2010(b)).

راهبرد امنیت ملی دولت اوباما که در ماه مه ۲۰۱۰ مشخص شد، از تلاش‌های آمریکا جهت ایجاد روابط با ثبات، واقعی و چند بعدی با روسیه حمایت کرد. راهبرد امنیت ملی آمریکا خواستار همکاری دوجانبه با روسیه در تقویت جلوگیری از گسترش جهانی، مبارزه با خشونت و بنیادگرایی به‌ویژه در افغانستان، مدیریت سرمایه‌گذاری و تجارت جهانی، ارتقا و تقویت حکومت قانون، حکومت پاسخگو و مسئول و ارزش‌های جهانی در روسیه و همکاری به‌عنوان شریک در اروپا و آسیا شد. هم‌زمان این راهبرد تأکید دارد که آمریکا از حاکمیت و تمامیت ارضی همسایگان روسیه حمایت می‌کند (Global Positioning System(GPS), 2010(a)).

مدودیف در ژوئن ۲۰۱۰ به آمریکا سفر کرد. برنامه اصلی وی در این سفر، تمرکز بر ارتقای روابط تجاری و تکنولوژیکی بین دو کشور بود. در بیانیه مشترک، دو رئیس‌جمهور متعهد به

افزایش همکاری‌ها جهت دستیابی به ثبات در افغانستان و حمایت از ثبات در آن و تقویت همکاری‌های ضد تروریستی شدند (Global Positioning System(GPS), 2010(b)).

تأثیر سیاست «از سرگیری» اوباما بر روابط روسیه- ایران

نگاه روسیه به مسئله هسته‌ای ایران و سیاست روسیه در مورد ایران توسط چند عامل مختلف و در بعضی زمان‌ها متضاد هدایت می‌شود. روسیه قراردادی را با ایران برای ایجاد نیروی برق هسته‌ای در بوشهر در ژانویه ۱۹۹۵ بسته است (لطفیان، ۱۳۷۹، ص ۵۶). اگر چه کاخ سفید و کنگره اصرار دارند که ایران می‌خواهد از برنامه راکتور صلح‌آمیز خود پوششی برای برنامه سلاح‌های هسته‌ای مخفی خود استفاده کند، روسیه لغو این پروژه را رد می‌کند و همچنان به همکاری خود با ایران ادامه می‌دهد. روسیه استدلال می‌کند که صرف‌نظر از همه اینها ایران پیمان منع تکثیر سلاح‌های هسته‌ای را امضا کرده است و عضو «ان پی تی» است (دیپلماسی ایرانی، ۱۳۹۰/۱/۲۶) و راکتور آب سبک ساخته شده توسط روسیه در پی شکافت هسته‌ای و تولید سلاح‌های هسته‌ای نیست. البته روسیه با آمریکا و اروپا در مورد بهم خوردن توازن هسته‌ای در منطقه در صورت دسترسی ایران به سلاح هسته‌ای هم عقیده است. ولی معتقد است که فعالیت‌های ایران در این مسیر نیست. ولی در پی جنجال‌های تبلیغاتی غرب مبنی بر فاش شدن برنامه مخفی ایران جهت رسیدن به چرخه سوخت و غنی سازی اورانیوم، روسیه چند قدم از گسترش روابط به عقب برداشت و از همکاری‌های خود کاست (سایت دیپلماسی ایرانی، ۱۳۹۰/۱/۱۸). در نتیجه روسیه به آمریکا و سه کشور اروپایی (بریتانیا، فرانسه و آلمان) پیوست و محدودیت‌های جدی با اعمال تحریم‌هایی در شورای امنیت سازمان ملل علیه ایران ایجاد کردند (Katzman, 2011). با این وجود روسیه در حال حاضر ساخت این راکتور و محموله سوخت آن را از سر گرفته است.

بنابر گزارش مک فال، در نشست روسیه- آمریکا در ژوئیه ۲۰۰۹ مسئله هسته‌ای و موشکی ایران یکی از مهم‌ترین موضوع‌های مورد بحث دوطرف بود. اوباما در این نشست از احتمال تولید سلاح هسته‌ای در ایران و شروع مسابقه تسلیحات هسته‌ای در منطقه ابراز نگرانی کرد. مدویدف به‌نام ایران در این کنفرانس مطبوعاتی اشاره‌ای نکرد اما او نیز تأکید کرد که برخی کشورها آرزوی دستیابی به سلاح‌های هسته‌ای را دارند که ساخت مخفیانه آن نگران‌کننده است. مدویدف در ۱۵

نوامبر ۲۰۰۹ بعد از نشست با اوباما در سنگاپور، اعلام کرد که ما آماده هستیم که جهت اطمینان از این مسئله که برنامه هسته‌ای ایران صلح‌آمیز است بیشتر با هم کار کنیم. سپس روسیه اعلام کرد که شروع به کار راکتور بوشهر تأخیر خواهد داشت. شاید این اقدام روسیه جهت فشار بر ایران برای پذیرفتن مبادله سوخت با روسیه بوده است (Global Positioning System (GPS), 2010(a)). در ۷ نوامبر ایران مبادله سوخت هسته‌ای را رد کرد. در ۱۸ نوامبر روسیه به دیگر اعضا سازمان بین‌المللی انرژی اتمی برای فشار به ایران برای لغو غنی‌سازی پیوست.

در اوایل مارس ۲۰۱۰ مدودیف گفت که روسیه همکاری با قطعنامه‌های شورای امنیت سازمان ملل که تحریم‌های کوچکی را علیه توان هسته‌ای ایران و نه مردم ایران تصویب کند را بررسی می‌کند. هیلاری کلینتون، در اعلام خبر توافق در مورد استارت جدید در ۲۶ مارس ۲۰۱۰ بیان کرد که استارت جدید به دنبال مقابله با فعالیت‌های دولت‌هایی مثل ایران و کره شمالی که یکی از اولویت‌های مهم آمریکا و روسیه هستند، است. لاوروف، وزیر خارجه روسیه در ۲۷ مارس ۲۰۱۰ اعلام کرد که روسیه فقط از قطعنامه‌های جدیدی که استفاده نکردن از نیروی نظامی علیه ایران را در دستور کار خود داشته باشد حمایت خواهد کرد (RIA Novosti, 2010(a)). بنابر نظر برخی، روسیه همواره موضع خود در قبال ایران را با سپر دفاع موشکی آمریکا در شرق اروپا مشروط کرده است (Brady, 2010).

در ۹ ژوئن ۲۰۱۰ روسیه از قطعنامه ۱۹۲۹ شورای امنیت سازمان ملل علیه برنامه هسته‌ای ایران حمایت کرد. ویتالی چورکین،^۱ نماینده روسیه در سازمان ملل در مورد علت رأی مثبت روسیه به این قطعنامه گفت: این بدیهی است که اقدام‌های محدود کننده باید جهت متوقف ساختن توسعه فعالیت‌های ایران که بر خلاف اصول «ان پی تی» است پذیرفته می‌شد (MFARF, 13/7/2010). نزدیکی روسیه به غرب و حمایت این کشور از قطعنامه شورای امنیت علیه ایران باعث متشنج شدن روابط دوجانبه شد ولی هر دو طرف تلاش داشتند که وضعیت را به حالت عادی در بیاورند. روسیه با اعلام اینکه، اقدام‌های یک جانبه آمریکا و اتحادیه اروپا که فراتر از قطعنامه شورای امنیت باشد را قبول ندارد، سعی کرد از ایران دلجویی کند. با توجه به داده‌های عینی بررسی شده، دولت اوباما در چارچوب سیاست ریست توانست علاوه بر اینکه همکاری روسیه در مورد پرونده هسته‌ای ایران را جلب کند، روسیه را برای لغو

1. Vitaly Churkin

کامل فروش موشک‌های اس - ۳۰۰ قانع کند. بنابراین می‌توان گفت تخریب روابط روسیه و ایران و برداشتن یک قدم به جلو در راستای انزوای هر چه بیشتر ایران، یکی از دستاوردهای مهم سیاست «از سرگیری» برای آمریکا بوده است. ولی آیا روسیه از تغییر موضع خود در قبال ایران و نزدیکی به غرب به منفعی رسیده است یا نه موضوع بررسی بخش‌های بعدی است.

تأثیر سیاست «از سرگیری» بر همکاری‌های دوجانبه در افغانستان

حل مسئله افغانستان و طولانی شدن جنگ در این کشور یکی از اولویت‌های اصلی دولت اوباما بوده است. در این راستا بعد از بروز مشکلاتی در مسیر جنوبی (پاکستان) ارسال تدارکات به افغانستان، مسیر شمال و به‌ویژه روسیه و فضای هوایی و خطوط ریلی این کشور اهمیت فزاینده‌ای برای آمریکا و ناتو پیدا کردند. از این رو جلب همکاری‌های روسیه در این خصوص از اولویت‌های مهم دولت اوباما در همه نشست‌ها و سفرهای رسمی مقام‌های دو کشور بوده است. آمریکا و روسیه در نشست خود در ژوئیه ۲۰۰۹ در یک بیانیه مشترک جهت کمک به افغانستان خواستار گسترش همکاری‌های دو کشور در کارگروه «مبارزه با تروریسم»، پیشبرد اجرای پروژه مبارزه با قاچاق مواد مخدر شورای ناتو- روسیه، حمایت از فعالیت‌های ایساف در افغانستان، افزایش آموزش کادرهای سیاسی، نظامی و مبارزه با مواد مخدر افغانستان و همکاری‌های گسترده جهت از بین بردن جریان‌های قاچاق مواد مخدر در افغانستان شدند. همچنین دو کشور خواستار گسترش همکاری‌های افغانستان و پاکستان در مبارزه با تروریسم شدند.

دیمیتری روگوزین^۱، نماینده دائم روسیه در ناتو و بوریس گروموف^۲، فرماندار مسکو (رئیس نیروهای شوروی در اشغال افغانستان) در ژانویه ۲۰۱۰ از نیروهای ناتو خواستند بدون پیروزی از افغانستان بیرون نیایند. آنها استدلال کردند که نیروهای اتحاد شوروی در سال ۱۹۸۹ بعد از اطمینان از ثبات نسبی سیاسی از افغانستان بیرون آمدند ولی جامعه بین‌المللی از تلاش‌های اتحاد شوروی در مبارزه با اولین تهدید تروریستی علیه اروپا تشکر نکرد. آنها تأکید کردند که ناتو باید قبل از خروج از افغانستان از ثبات سیاسی در آن کشور مطمئن شود. روسیه مدعی است که نیروهای واکنش سریع خود در آسیای مرکزی برای مقابله با هرگونه تهدید در این

1. Dimitri Rogozin
2. Boris Goromov

منطقه آماده هستند و این نیروها می‌توانند در صورت شکست ناتو در افغانستان وارد عمل شوند. روگوزین در مارس ۲۰۱۰ پیشنهاد داد که روسیه باید همکاری‌های خود در حمل و نقل تسلیحات و نیروهای ناتو از خاک خود به افغانستان را به‌تعهد ناتو برای مبارزه با قاچاق مواد مخدر در روسیه پیوند زند.

مسیرهای جایگزین ارسال تدارکات به افغانستان

در اواخر سال ۲۰۰۸، به‌دلیل بروز مشکلاتی در ارسال تجهیزات از پاکستان، ناتو تلاش‌های خود برای گسترش مسیرهای هوایی و زمینی تدارکات به افغانستان را تشدید کرد. دولت تازه روی کار آمده اوباما افزایش تعداد نیروها را در افغانستان در دستور کار خود قرار داد. هم‌زمان به‌دنبال مسیرهای جایگزین برای ارسال تجهیزات مورد نیاز نیروهای ایساف به افغانستان بودند. پایگاه هوایی مناس آمریکا که در سال ۲۰۰۱ در قرقیزستان ایجاد شده بود نقش مهمی در این طرح بازی می‌کرد. در نشست ناتو در آوریل ۲۰۰۸ پوتین، رئیس‌جمهور وقت روسیه با پیشنهاد حمل و نقل محموله‌های غیرمخرب ناتو از روسیه به افغانستان موافقت کرد.

در اواخر سال ۲۰۰۸ روسیه همچنین به آلمان اجازه حمل و نقل محموله‌های تسلیحاتی از خاک روسیه به افغانستان را داد. ناتو در فوریه ۲۰۰۹ در مورد حمل و نقل زمینی محموله‌های غیر مخرب از خاک روسیه به افغانستان به‌توافق رسید و توافق‌نامه‌ای را امضا کردند. همه دولت‌های آسیای مرکزی به غیر از ترکمنستان (که موضع بی‌طرفی گرفته بود) با انتقال محموله‌های زمینی ناتو به افغانستان از خاک کشورشان موافقت کردند. اولین بار تجهیزات ناتو به‌وسیله خط راه‌آهن از بالتیک بعد از گذشتن از روسیه، قزاقستان و ازبکستان در اواخر مارس ۲۰۰۹ به افغانستان رسید. در نشست روسیه-آمریکا در اواخر ژوئیه ۲۰۰۹ سرگئی لاورف و ویلیام برنز،^۱ معاون وزیر خارجه آمریکا توافق‌نامه مبنی بر صدور جواز ۴۵۰۰ پرواز هوایی نیروهای ناتو و محموله‌های نظامی از خاک روسیه به افغانستان امضا کردند. اولین پرواز آمریکا از این مسیر، در اوایل اکتبر ۲۰۰۹ و پروازهای دیگر در نوامبر ۲۰۰۹ انجام شد. بیشتر از ۱۰ هزار کانتینر، که حدود ۳

1. William Joseph Burns

درصد محموله‌های ناتو به افغانستان از راه شبکه مسیر شمالی را شامل می‌شود از شبکه راه‌آهن روسیه حمل و نقل شده است (Gorden, 2010).

بنابر آمارهای وزارت خارجه روسیه از ۱۲۰۰۰ پرواز آمریکا در عملیات‌های این کشور در عراق و افغانستان پشتیبانی کرده‌اند و حدود ۳۰ درصد از سوخت تجهیزات نظامی آمریکا در افغانستان را روسیه تأمین کرده است. همچنین روسیه بیش از ۸۰ هلیکوپتر "MI-17" به ارتش، پلیس و نیروهای مبارزه با مواد مخدر افغانستان داده است (Johnson, 2010). مسئله افغانستان یکی از سه مسئله مهم مطرح در نشست لیسبون در ۲۰-۱۹ نوامبر ۲۰۱۰ بود. در این نشست اعضا ناتو توافق کردند که در صورت فراهم شدن شرایط از سال ۲۰۱۴ نیروهای ناتو از افغانستان خارج خواهند شد. یکی از پایه‌های سیاست «ازسرگیری» اوباما با روسیه جلب همکاری‌های روسیه در جنگ افغانستان و کاهش هزینه‌های این جنگ بوده است. با توجه به توافق‌های بدست آمده و حمل و نقل وسایل نظامی و نیروهای نظامی از مسیر روسیه، باید گفت که سیاست «ازسرگیری» اوباما در این حوزه هم دستاوردهای خوبی برای آمریکا داشته است.

تأثیر سیاست «از سرگیری» بر همکاری‌های دو جانبه در کنترل تسلیحات

در سال ۲۰۰۶ به دلیل نزدیکی دوره زمانی پایان پیمان کنترل تسلیحات استراتژیک در دسامبر ۲۰۰۹ که در سال ۱۹۹۱ بسته شده بود، آمریکا و روسیه در مورد پیمان کنترل تسلیحات استراتژیک جدید شروع به گفت‌وگو کردند. بسیاری از کارشناسان (غربی) ابراز نگرانی کردند که دو کشور نمی‌توانند فقط با پیمان ۲۰۰۲ مسکو، بدون پیمان استارت بر توان هسته‌ای یکدیگر نظارت داشته باشند. پیمان سال ۲۰۰۲ بدون هرگونه قید و شرط بود. دولت اوباما پیگیری گفت‌وگوهای کنترل تسلیحات با روسیه و به‌ویژه گفت‌وگوها در مورد پیمان جدید به‌جای استارت ۱ با روسیه را در اولویت خود قرار داد (این پیمان در حال حاضر هم در سنای آمریکا و هم در دومای روسیه به تصویب رسیده است و وارد مرحله شده است). بعد از نزدیک به یک سال مذاکره، آمریکا و روسیه در ۸ آوریل ۲۰۱۰ در پراگ چک، استارت جدید را امضا کردند. اوباما معتقد است که این پیمان امنیت ملی آمریکا را ارتقا می‌بخشد و به سیاست «از سرگیری» با روسیه کمک می‌کند. این پیمان دوباره نظارت دو طرف را بر فعالیت‌های هسته‌ای یکدیگر برقرار می‌کند.

سیاست «از سرگیری» و سپر دفاع موشکی آمریکا در اروپا

دولت‌های مختلف آمریکا پی در پی از گسترش سیستم دفاع موشکی جهت حفاظت در برابر تهدید موشک‌های دور برد بالستیک حمایت کرده‌اند. دولت جرج بوش همواره ایران و کره شمالی را تهدیدهای راهبردی برای غرب می‌خواند و همواره این مسئله را مطرح می‌کرد که آیا می‌توان با بازدارندگی به معنای متعارف با این تهدیدها مقابله کرد. در سال ۲۰۰۷ دولت بوش گسترش پایگاه‌های زمینی دفاع میان برد و عناصر سیستم دفاع موشکی بالستیک در اروپا برای مقابله با خطرهای موشکی احتمالی ایران را مطرح کرد. این سیستم «توانمندسازی اروپا» شامل ۱۰ سیستم رهگیری هوایی در لهستان و یک سیستم راداری در جمهوری چک بود. در سپتامبر ۲۰۰۹، دولت اوباما طرح بوش برای استقرار سپر دفاع موشکی در شرق اروپا را لغو کرد و رابرت گیتز^۱ اعلام کرد آمریکا گسترش بیشتر قابلیت دفاع موشکی بالستیک منطقه‌ای را در دستور کار دارد. رابرت گیتز مدعی شد این طرح خیلی بهتر می‌تواند در مورد نگرانی‌ها از توان موشک‌های میان برد ایران پاسخگو باشد.

واکنش روسیه به طرح سپر دفاع موشکی

برنامه دولت بوش مبنی بر «توانمندسازی اروپا» بر روابط روسیه و آمریکا تأثیر مهمی داشت. در فوریه ۲۰۰۷ پوتین در کنفرانس امنیتی مونیخ، به شدت از طرح دولت بوش انتقاد کرد. پوتین مدعی بود که این طرح می‌تواند به مسابقه تسلیحاتی اجتناب‌ناپذیری منجر شود. روسیه تهدید کرد که طرح سپر دفاع موشکی بوش در صورت اجرا، پذیرش پیمان نیروهای متعارف در اروپا توسط روسیه را به حالت تعلیق در خواهد آورد. در اوت ۲۰۰۸ به دنبال امضای توافق‌نامه‌ای بین آمریکا و لهستان یک بار دیگر روسیه به شدت به طرح دفاع موشکی دولت جرج بوش اعتراض کرد و مقام‌های روسی لهستان را تهدید به حمله هسته‌ای کردند. در ۵ نوامبر ۲۰۰۸ روز بعد از انتخابات ریاست‌جمهوری آمریکا، مدویدف اعلام کرد که اگر طرح دفاع موشکی در اروپا مستقر شود روسیه موشک‌های کوتاه برد اسکندر را در کالینین‌گراد در مرزهای خود با لیتوانی و لهستان مستقر خواهد کرد. در اواخر ژانویه ۲۰۰۹ رسانه‌های روسیه

1. Robert Gatez

گزارش دادند که مسکو برنامه انتقال موشک‌های اسکندر کوتاه برد خود به کالینین‌گراد را به دلیل عدم پیگیری طرح سپر دفاع موشکی آمریکا در اروپا توسط دولت اوباما، به تعلیق در آورده است (Global Positioning System(GPS), 2010(b)).

در اوایل مارس ۲۰۰۹، رسانه‌ها گزارش دادند، اوباما در نامه‌ای به مدودیف، پیشنهاد توقف گسترش «توانمندسازی اروپا» را در صورت همکاری روسیه با جامعه بین‌المللی برای متوقف کردن برنامه هسته‌ای ایران را داده است. اوباما این مسئله را انکار کرد و اعلام کرد من معتقد هستم ما تا اندازه‌ای امکان دستیابی ایران به سلاح هسته‌ای را کاهش داده‌ایم، پس وقتی تهدید کاهش پیدا کند به چه دلیل باید به روسیه جهت اجرای دفاع موشکی فشار بیاوریم. در این وضعیت دیگر ما نیازی به سپر دفاع موشکی نداریم. البته این به هیچ عنوان به معنای کاهش تعهد دولت من به امنیت چک، لهستان و یا دیگر اعضا ناتو نیست (Global Positioning System(GPS), 2009(a)).

بیانیه مشترک نشست رؤسای جمهوری آمریکا و روسیه در ۱ آوریل ۲۰۰۹، نشان‌دهنده عدم توافق دوطرف در مورد استقرار سپر دفاع موشکی در شرق اروپا بود. در اواخر آوریل ۲۰۰۹ سرگئی رباکف، معاون وزیر خارجه روسیه گفت: "فعالیت‌های آمریکا در مورد سپر دفاع موشکی به‌ویژه در چارچوب ناتو تشدید شده است." کمی بعد از آن رباکف در مصاحبه‌ای تلویزیونی اعلام کرد پیشنهاد روسیه مبتنی بر برداشتن قدم‌های اولیه مانند لغو برنامه توانمندسازی اروپا، ارزیابی تهدیدها و سپس مقابله با تهدیدها فقط با ابزار سیاسی و اقتصادی، معین و مشخص است (Sweeney, 2009(b)).

در اوایل ژوئن ۲۰۰۹ مقام‌های روسی اعلام کردند که کاهش زرادخانه‌های هسته‌ای توسط روسیه ناممکن است مگر اینکه آمریکا از استقرار سپر دفاع موشکی در لهستان و چک صرف نظر کند. با این وجود روسیه همچنین اعلام کرد که اگر آمریکا موشک‌های پاتریوت را به لهستان انتقال دهد، روسیه موشک‌های اسکندر را در کالینین‌گراد مستقر خواهد کرد (Associated Press, 2009). در اکتبر ۲۰۰۹ دونالد توسک^۱، رئیس‌جمهور لهستان، هنگام سفر جو بایدن به این کشور اعلام کرد لهستان با پذیرش میزبانی موشک‌های کوتاه و میان برد (SM-3) در طرح جدید دفاع موشکی دولت اوباما شرکت خواهد کرد (Hildreth & Ek, 2009). بلافاصله، روسیه از برنامه دفاع موشکی جدید آمریکا علیه ایران انتقاد کرد، با این استدلال که

1. Donald Tusk

این طرح قدرت بازدارندگی هسته‌ای روسیه را تضعیف می‌کند. در اواخر دسامبر ۲۰۰۹ پوتین گفت‌وگوها در مورد دفاع موشکی را به برگشت به گفت‌وگوهای استارت مشروط کرد. سخنگوی وزارت خارجه هم مدعی شد که دو کشور باید در مورد سپر دفاع موشکی و محل استقرار آن مذاکره کنند. دولت هم گفت که این امر هرگونه مذاکره در مورد از سرگیری سپر دفاع موشکی بالستیک آمریکا را به پیمان استارت پیوند می‌زند (Ballistic Missile Defense Review Report (BMDR), 2010) همچنین در ژانویه ۲۰۱۰ آمریکا و لهستان اعلام کردند، بنابر توافق‌نامه اوت ۲۰۰۸ بین ورشو- واشنگتن، موشک‌های میان برد و موشک‌های پاتریوت زمین به هوا به همراه ۱۰۰ پرسنل نظامی آمریکا از راه خاک آلمان به لهستان منتقل و در مرزهای لهستان با کالینین‌گراد مستقر خواهد شد. در واکنش به استقرار موشک‌های پاتریوت، مقام‌های مسکو اعلام کردند ممکن است ناوگان دریایی خود در بالتیک را تقویت کند. در فوریه ۲۰۱۰ مقام‌های لهستان بیان کردند تردید در مورد پاتریوت ممکن است برای همیشه حل و این موشک‌ها برای همیشه در لهستان مستقر شوند (Hildreth, 2010).

بنابراین برنامه دفاع موشکی دولت اوپاما بر دو مرحله استوار بود. مرحله اول استقرار موشک‌های پاتریوت در لهستان و مرحله دوم انتقال این طرح از شرق اروپا به جنوب (رومانی و بلغارستان) جهت کاستن از حساسیت روسیه بود. در این ارتباط در ۴ فوریه ۲۰۱۰ مقام‌های آمریکا و رومانی اعلام کردند که بخارست با میزبانی دو موشک ره‌گیری میان برد و کوتاه برد، جهت گسترش دفاع موشکی به جنوب اروپا موافقت کرده است. مقام‌های روسی، از جمله رئیس ستاد ارتش روسیه، اعلام کردند که این سیستم دفاع موشکی به‌طور مستقیم به سمت روسیه جهت‌گیری شده است و گسترش این طرح مذاکرات کنترل تسلیحات بین روسیه و آمریکا را به تأخیر خواهد انداخت. برخی از کارشناسان استدلال کرده‌اند که با همه اینها، برنامه موشک‌های ره‌گیری در رومانی قابلیت مقابله در برابر موشک‌های قاره‌پیما (ICBM) روسیه علیه آمریکا را ندارند. یک کارشناس نظامی روسیه، در یک مقاله در پایگاه ریانووستی، تأکید کرد دلیل اصلی اعتراض مسکو به این طرح‌ها این است که مسکو در تصمیم‌گیری‌ها مورد مشورت قرار نمی‌گیرد و طرح سپر دفاع موشکی آمریکا اگر چه در حال حاضر بنا به گفته خودشان ممکن است علیه روسیه نباشد، ولی می‌تواند در هر زمانی تغییر هدف پیدا کند.

در اولین گام سخنگوی وزارت خارجه رومانی، مدعی شد که اطلاعاتی که مقام‌های آمریکا در اختیار ما گذاشته‌اند حاکی از آن است که در سپتامبر ۲۰۰۹ بیانیه‌ای توسط رئیس‌جمهور آمریکا صادر شد که در این بیانیه جزئیات راه‌حلی برای رفع نگرانی روسیه از برنامه موشکی آمریکا آمده است. همچنین در ۱۶ فوریه آلن تاچر،^۱ معاون وزیر امور خارجه آمریکا در امور کنترل تسلیحات و امنیت بین‌المللی اعلام کرد که روسیه برنامه‌هایی جهت گسترش به سوی رومانی دارد. نکته آخر اینکه، روسیه نگران است که امکان دارد تا موشک‌های رهگیر (SM-3) سرانجام بدون اطلاع روسیه برای ساقط کردن (ICBMs) ارتقا یابند (Barry, 2010).

نخست‌وزیر بلغارستان در ۱۲ فوریه اعلام کرد که از شرکت در طرح سپر دفاع موشکی آمریکا حمایت می‌کند. سفیر آمریکا در بلغارستان تأیید کرد که گفت‌وگو در مورد چنین طرحی از مأموریت‌های مهم وی در بلغارستان و دیگر کشورهای منطقه بوده است. همکاری بلغارستان در طرح دفاع موشکی آمریکا بدون اطلاع روسیه گرفته شده است. روگوزین، نماینده روسیه در ناتو گفت: بلغارستان کشور دوست و برادر ما است ولی این کشور از نظر سیاسی خیلی بی‌ملاحظه رفتار می‌کند. چند روز بعد، روسیه به سمت آماده کردن تدارکاتی برای استقرار موشک‌های اسکندر خود در «ماورای نیسترا» منطقه جدایی طلب مولداوی حرکت کرد (Nichol, 2010(b)). برخی معتقدند که رویکرد جدید آمریکا و تمرکز این کشور بر کشورهای جنوب اروپا احتمالاً نسبت به لهستان و چک با واکنش نسبتاً ملایم روسیه مواجه شود (کولایی، ۱۳۸۹، ص ۹۴). با این وجود یک عضو دومای روسیه مدعی شد که گسترش طرح دفاع موشکی در دوره دولت اوباما نشان دهنده عدم خواست آمریکا برای بهبودی روابط با روسیه است. کنستانتین کوزاچیف،^۲ رییس کمیته امور بین‌الملل دومای روسیه در ۱۶ فوریه گفت: طرح گسترش سپر دفاع موشکی توسط دولت اوباما به هیچ عنوان شایسته و زیننده واضع نظریه «از سرگیری» نیست (Nichol, 2010(a)).

روسیه در پی این بود تا مذاکرات سپر دفاع موشکی را به پیمان استارت گره بزند. ولی آمریکا موضع روسیه را رد کرده و هیچ محدودیتی برای سپر دفاع موشکی و یا هر سیستم

1. Allen Thatcher

2. Constantine Kozacheov

توسعه‌یافته دیگری که دولت اواما در آینده ممکن است پیشنهاد دهد قائل نیست (Hildreth & Woolf, 2010). البته در پیمان «استارت جدید» آشکارا می‌پذیرند که سیستم‌های دفاعی و تهاجمی به یکدیگر مربوط هستند. هیلاری کلینتون، وزیر خارجه آمریکا و همتای لهستانی آن در سوم ژوئیه ۲۰۱۰ ضمیمه‌ای (اصلاحیه) را برای توافق‌نامه سال ۲۰۰۸ جهت استقرار سپر دفاع موشکی آمریکا در لهستان، امضا کردند. بنابراین اصلاحیه آمریکا به جای استقرار پایگاه موشک‌های ره‌گیر در لهستان موشک‌های (SM-3) را در این کشور مستقر خواهد کرد.

بعد از امضا این اصلاحیه سیکوروسکی اعلام کرد که روسیه می‌تواند از تسلیحات آمریکایی مستقر در لهستان بازرسی کند. وزیر خارجه روسیه در واکنش به این اقدام اعلام کرد: "مسکو باور نمی‌کند که ظرفیت تهدید ایران باعث استقرار چنین سیستمی عظیمی باشد که دولت اواما می‌خواهد آن را در لهستان مستقر کند. یک عضو پارلمان روسیه هم‌زمان اعلام کرد که در حال بررسی کردن جزئیات و خطرهای احتمالی این طرح هستند که متوجه روسیه است" (RIA Novosti, 2010(b)). همان‌گونه که عنوان شد استقرار سپر دفاع موشکی در اروپای شرقی یکی از نگرانی‌های اصلی روسیه بوده است. دولت اواما هر چند طرح دولت بوش را به حالت تعلیق درآورده است. ولی این طرح را به‌نوعی دیگر در جنوب اروپا در کشورهای بلغارستان و رومانی پیگیری می‌کند. از طرف دیگر آمریکا این بار نه به تنهایی بلکه در چارچوب ناتو در پی استقرار سپر دفاع موشکی در شرق اروپا است. بنابراین سیاست «از سرگیری» اواما در این حوزه دستاوردهای اندکی برای غرب و آمریکا داشته و تنها موفقیت آن تا زمان حاضر نرم شدن موضع روسیه در قبال استقرار این سامانه در ترکیه و شاید در شرق اروپا بوده است.

روابط اقتصادی روسیه و آمریکا

بعد از پایان جنگ سرد و کاهش تنش در روابط روسیه و آمریکا روابط تجاری دو طرف نسبتاً بهبود پیدا کرد (پورآخوندی، ۱۳۸۴، ص ۱۸۳). بخش مهمی از این بهبودی مربوط به واردات آمریکا از روسیه می‌شود؛ به‌شکلی که از ۵ میلیارد دلار در سال ۱۹۹۲ به ۲۶/۸ میلیارد دلار در سال ۲۰۰۸ رسیده است. البته بخش مهمی از این افزایش نه مربوط به افزایش ارزش واردات آمریکا از این کشور بلکه به دلیل بالا رفتن قیمت حامل‌های انرژی به ویژه نفت است که ۶۴ درصد از واردات

آمریکا از روسیه را شامل می‌شود. صادرات آمریکا به روسیه از ۲/۱ میلیارد دلار در سال ۱۹۹۲ به ۹/۳ میلیارد دلار در سال ۲۰۰۸ رسید. مهم‌ترین بخش صادرات آمریکا به روسیه شامل ماشین آلات، وسایل نقلیه و گوشت (بیشتر گوشت مرغ) است (Cooper, 2009).

جدول شماره ۱: روابط تجاری آمریکا با روسیه در سال‌های مالی (۱۹۹۲-۲۰۰۸)

سال مالی	صادرات آمریکا به روسیه	واردات آمریکا از روسیه	موازنه تجاری آمریکا	سال مالی	صادرات آمریکا به روسیه	واردات آمریکا از روسیه	موازنه تجاری آمریکا
۱۹۹۲	۲,۱	۰,۵	۱,۶	۲۰۰۱	۲,۷	۶,۳	-۳,۵
۱۹۹۳	۳,۰	۱,۷	۱,۳	۲۰۰۲	۲,۴	۶,۸	-۴,۴
۱۹۹۴	۲,۶	۳,۲	-۰,۶	۲۰۰۳	۲,۴	۸,۹	-۶,۲
۱۹۹۵	۲,۸	۴,۰	-۱,۲	۲۰۰۴	۳,۰	۱۱,۹	-۸,۹
۱۹۹۶	۳,۳	۳,۶	-۰,۳	۲۰۰۵	۳,۹	۱۵,۳	-۱۱,۳
۱۹۹۷	۳,۴	۴,۳	-۰,۹	۲۰۰۶	۴,۷	۱۹,۸	-۱۵,۱
۱۹۹۸	۳,۶	۵,۷	-۲,۱	۲۰۰۷	۷,۴	۱۹,۴	-۱۲,۰
۱۹۹۹	۲,۱	۵,۹	-۳,۸	۲۰۰۸	۹,۳	۲۶,۸	-۱۷,۵
۲۰۰۰	۲,۱	۷,۷	-۵,۶	۲۰۰۹	۵,۴	۱۸,۲	-۱۲,۸

منبع: <http://www.commerce.gov> (accessed on 4/5/2011)

با وجود افزایش حجم روابط تجاری دو جانبه، روسیه و آمریکا هنوز حوزه کوچکی از تجارت یکدیگر به حساب می‌آیند. در سال ۲۰۰۹ تجارت روسیه با آمریکا فقط شامل ۰۵ درصد از صادرات آمریکا و ۱/۲ درصد از واردات آمریکا بود. روسیه بیستمین منبع واردات آمریکا و سی‌ودومین بازار بزرگ صادرات آمریکا است. آمریکا فقط ۳/۶ درصد از صادرات روسیه و ۵/۷ درصد از واردات روسیه را به‌خود اختصاص داده است. آمریکا سومین منبع بزرگ واردات و نهمین بازار بزرگ صادرات روسیه است (Global Trade ATLAS(GTI), 2010). بر اساس آمار دولتی روسیه، تا آخر سال ۲۰۰۸ آمریکا فقط ۳/۳ دهم از سرمایه‌گذاری

خارجی در روسیه را به خود اختصاص داده است. همچنین بر مبنای این آمار آمریکا هشتمین منبع بزرگ سرمایه‌گذار خارجی در روسیه است (Cooper, 2006).

بزرگ‌ترین اهمیت سیاست و چشم انداز اقتصادی روسیه برای آمریکا تحت تأثیر قرار دادن غیرمستقیم محیط سیاسی و اقتصادی روسیه است که کار در آن فضا برای آمریکا را راحت کند. از این نظر ثبات اقتصادی پایدار در روسیه و همچنین رشد اقتصادی روسیه می‌تواند تأثیر مثبتی بر آمریکا داشته باشد. زیرا بازارهای مالی به یکدیگر وابسته‌اند. هرج و مرج حتی در یک اقتصاد کوچک منجر به بی‌اطمینانی شده و آرامش اقتصادی جهان را بهم می‌زند، مانند مورد روسیه در بحران مالی این کشور در ۱۹۹۸ و بحران سال‌های ۲۰۰۸ و ۲۰۰۹. ارتقا ثبات اقتصادی روسیه جز دلایل اصلی حمایت آمریکا از عضویت این کشور در سازمان‌های اقتصادی جهانی از جمله صندوق بین‌المللی پول،^۱ بانک جهانی^۲ و سازمان تجارت جهانی^۳ است. به‌عنوان اصلی‌ترین تولید کننده و صادر کننده نفت، روسیه تأثیر مهمی بر قیمت جهانی نفت دارد که تأثیر مستقیمی بر مصرف‌کنندگان آمریکایی دارد.

نتیجه

روابط روسیه و آمریکا هم به‌عنوان دو ابر قدرت هسته‌ای و هم به‌عنوان روابط خارجی ویژه کشور ما با این دو قدرت هسته‌ای می‌تواند آثار مهمی بر سیاست خارجی کشور ما داشته باشد. این وضعیت، نیاز ما به فهم وضعیت روابط این دو کشور در حال و آینده را دو چندان می‌کند. بر کسی پوشیده نیست که در دوره ریاست جمهوری مدودیف و اوباما روابط دو کشور بهبود یافت و به‌دنبال این بهبودی تغییرهای مهمی در روابط خارجی ما با روسیه اتفاق افتاد. در این مقاله تلاش شده نتایج به دست آمده مبتنی بر داده‌های عینی باشد. بنابراین با توجه به این رویکرد روشی، با انتخاب چند حوزه مهم و تأثیر گذار در روابط روسیه و آمریکا سعی کردیم بدون به کار گرفتن هرگونه جهت‌گیری، تحولات و اتفاقات آن حوزه را با توجه به ترتیب و سیر زمانی در این دوره زمانی و با استناد به مواضع رسمی مقام‌های این دو کشور، بررسی کنیم. سپس با توجه به آن تحولات، نتیجه‌گیری مبتنی بر آن مشاهده‌ها ارائه دهیم.

1. International Monetary Fund(IMF)
2. World Bank
3. World Trade Organization(WTO)

بنابراین با توجه به روابط روسیه و آمریکا در مورد مسئله هسته‌ای ایران، سیاست ازسرگیری اوباما موفقیت‌های خوبی برای آمریکا در بر داشته است. در چارچوب این سیاست آمریکا توانست موضع روسیه را در تصویب قطعنامه‌ها و تحریم‌ها علیه ایران به سمت غرب تغییر دهد. همچنین تحت فشار آمریکا فروش موشک‌های اس-۳۰۰ به ایران لغو شود. نزدیکی روسیه به آمریکا در مورد مسئله هسته‌ای ایران برای روسیه هزینه‌بر بوده و منفعی در بر نداشته است. در حوزه افغانستان نیز روسیه با حمل و نقل تجهیزات و نیروهای نظامی ناتو از حریم هوایی و خطوط ریلی خود حتی بدون پرداخت هیچ حق شارژ هوایی موافقت کرد. این مسئله نیز در راستای منافع ملی روسیه نبوده است. مسئله کنترل تسلیحات و به‌ویژه تصویب پیمان استارت بزرگترین دستاورد سیاست نزدیکی روسیه به آمریکا برای این کشور بوده است. پیمان استارت علاوه بر برقراری دوباره نظارت دوطرف بر فعالیت‌های هسته‌ای یکدیگر از بسیاری از هزینه‌های حفظ و نگهداری زرادخانه‌های هسته‌ای کاست.

مهم‌ترین مسئله و اصلی‌ترین نگرانی روسیه در رابطه با آمریکا استقرار سپر دفاع موشکی در شرق اروپا بود. ادامه این سیاست در دوره بوش از عوامل اصلی بروز تنش در روابط دو کشور بود. هر چند اوباما طرح بوش را تا حدودی و نه به‌صورت کامل به‌حالت تعلیق درآورد. ولی این طرح به‌شکلی دیگر ادامه یافت. در مرحله اول اوباما به‌جای استقرار سیستم‌های رهگیر موشکی در لهستان (دوره بوش) به‌دنبال آن است موشک‌های پاتریوت را در این کشور مستقر کند. طراحی سپر دفاع موشکی که جرج بوش در لهستان و چک می‌خواست اجرا کند در دوره اوباما به رومانی و بلغارستان انتقال یافته است. مهم‌تر از همه طرح سپر دفاع ضد موشکی که در چارچوب ناتو پیگیری می‌شود؛ مهم‌ترین خطر را متوجه روسیه می‌کند. بنابراین در این حوزه هم، روسیه دستاوردی نداشته است. با توجه به روند کلی و فضای حاکم بر روابط دو کشور، سناریوی احتمالی برای آینده روابط دو کشور این است که روابط دو کشور تا آخر دوره مدودیف در این سطح باقی بماند و با توجه به محبوبیت پایین مدودیف و محبوبیت پوتین نزد مردم روسیه، رئیس‌جمهور بعدی پوتین خواهد بود. پوتین هم به‌دلیل شخصیت خود و هم با اتکا به تجربه بی‌نتیجه همراهی با غرب در دوره مدودیف به احتمال زیاد رویکرد ناسازگارانه‌ای را در برابر غرب به‌ویژه آمریکا در پیش بگیرد و به‌دنبال آن روابط ایران و روسیه بهبود خواهد یافت.

منابع و ماخذ

الف - فارسی

۱. آلیسون، روی و لنا جانسون (۱۳۸۲)، امنیت در آسیای مرکزی: چارچوب نوین بین‌المللی، ترجمه محمدرضا دبیری، تهران: دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی.
۲. امام جمعه‌زاده، سیدجواد و رئوف رحیمی (۱۳۸۸)، «جنگ سرد جدید از تئوری تا عمل»، سیاست، شماره ۳، صص ۷۱-۹۵.
۳. امیراحمدیان، بهرام (۱۳۸۸)، «بررسی علل و پیامدهای حضور ایالات متحده آمریکا در قفقاز»، ژئوپلیتیک، سال ۵، شماره ۲، صص ۶۵-۸۷.
۳. پورآخوندی، نادر (۱۳۸۴)، «روسیه بین شرق و غرب، بررسی سیاست خارجی روسیه در آستانه قرن ۲۱»، مطالعات راهبردی، سال ۷، شماره ۲۷، صص ۶۳-۸۷.
۴. سایت دیپلماسی ایرانی، شاشکوف، سرگئی، «حد و مرز روابط ایران و روسیه»، (تاریخ مراجعه به سایت ۱۳۹۰/۱/۱۸)، برگرفته از سایت <http://www.irdiplomacy.ir/fa>.
۵. سایت دیپلماسی ایرانی، کولایی، الهه، «روسیه: آمریکا و موضوع ایران»، (تاریخ مراجعه به سایت ۱۳۹۰/۱/۲۶)، برگرفته از سایت <http://www.irdiplomacy.ir/fa>.
۶. فروغی ابری، اصغر و محمد شیری (۱۳۸۸)، «سیاست خارجی آمریکا در قفقاز»، فصلنامه تحقیقی، مطالعاتی مؤسسه فرهنگی آران، سال هفتم، شماره ۲۰-۱۹، صص ۱۷۹-۱۹۳.
۷. کولایی، الهه (۱۳۸۵)، سیاست و حکومت در فدراسیون روسیه، تهران: دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی.
۸. کولایی، الهه و علیرضا نوری (۱۳۸۹)، «عمل‌گرایی پوتین و تغییر در رویکردهای سیاست خارجی روسیه»، فصلنامه سیاست، شماره ۲، صص ۱۰۵-۱۲۵.
۹. کولایی، الهه (۱۳۸۹)، سیاست و حکومت در آسیای مرکزی، چاپ دوم، تهران: سمت.
۱۰. کولایی، الهه و حمیدرضا عزیززی (۱۳۸۹)، «نقش انتقال انرژی در روابط ترکمنستان با روسیه»، مطالعات اوراسیای مرکزی، سال سوم، شماره ۷، صص ۱۰۲-۱۲۶.
۱۱. لطفیان، سعیده (۱۳۷۹)، «سیاست روسیه در قبال رژیم عدم گسترش سلاح‌های کشتار جمعی با تأکید بر ایران»، مطالعات آسیای مرکزی و قفقاز، شماره ۳۲، صص ۴۱-۶۳.
۱۲. مرادی، منوچهر (۱۳۸۴)، «روسیه پوتین: به سوی تحکیم ثبات داخلی، همگرایی با ثبات جهانی»، مطالعات آسیای مرکزی و قفقاز، شماره ۵۰، صص ۲۳-۲.

ب- انگلیسی

1. **Associated Press** (5/6/2009), "Russian General Links Arms Cuts to Missile Shield", Available at: <http://www.ap.org>, (accessed on June 5, 2009).
2. Barry, Ellen (2010), "Russia Cool to U.S. Plan for Missiles in Romania", **New York Times**, Available at: <http://www.nytimes.com>, (accessed on February 6, 2010).
3. **BMDR** (Ballistic Missile Defense Review Report) (13/2/2010), "Ballistic Missile Defense Review Report, Pt. IV", February 2010. Available at: <http://www.defense.gov>, (accessed on 2/8/2011).
4. Brady, James S (2010), "Announcement of New START Treaty", March 26, 2010, Available at: <http://www.state.gov/secretary>, (accessed on 2/8/2011)
5. Cooper, William H (2009), "Global Trade Information System, Specialist in International Trade and Finance", March 20, 2009. Available at: <http://www.usembassy.it/pdf/other/RL30608.pdf>, (accessed on 2/8/2011)
6. Cooper, William H (24/4/2006), "Tendonitis I perspective (Trends and Outlook)", Russian Economic Report. April 2006. Available at: <http://www.scribd.com/deleted>, (accessed on 2/8/2011)
7. Goldman, D (2011) , "Russian National Security Policy After September 11", Available at: <http://fpc.state.gov/documents/organization/110383.pdf>, (accessed on 2/8/2011)
8. Gorden, Philp. H (16/6/2010), "U.S-Russia Relations Under the Obama Administration", June 16, 2010. Available at: <http://www.gmfus.org>, (accessed on 2/8/2011).
9. **Global Positioning System (GPS)** (3/3/2009) (a), "Remarks By President Obama and British Prime Minister Gordon Brown After Meeting", March 3, 2009. Available at: [http://www.whitehouse.gov/the_press_office/Remarks-by-President-/,](http://www.whitehouse.gov/the_press_office/Remarks-by-President-/) (accessed on 2/8/2011)
10. **Global Positioning System(GPS)** (11/4/2009) (b), "Remarks By President Obama and Russian President Medvedev after Meeting, 2009", Available at: [http://www.whitehouse.gov/the,](http://www.whitehouse.gov/the) (accessed on 2/8/2011)
11. **Global Positioning System(GPS)** (12/5/2010) (a), "National Security Strategy", May 2010 Available at: <http://www.whitehouse.gov>, (accessed on 2/8/2011)
12. **Global Positioning System(GPS)** (24/6/2010) (b), "U.S-Russia Joint Statements", June 24, 2010. Available at: <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/us-russia-relations-reset-fact-sheet> , (accessed on 2/8/2011)
13. **Global Trade ATLAS(GTI)** (25/2/2010), "Global Trade Information Systems, Inc. World Trade Atlas", Available at: <http://www.gtis.com/english/>, (accessed on 2/8/2011)
14. Hildreth, Steven. A (2010), "Polish Missile Base Reignites Tension with Russia", April 26, 2010. Available at: <http://www.dtic.mil/cgi> , (accessed on 2/8/2011)
15. Hildreth, Steven A& Woolf, Amy F (2010), "Ballistic Missile Defense and Offensive Arms Reductions: A Review of the Historical Record", Available at: <https://www.hsdl.org/?view&did=24050>, (accessed on 2/8/2011)

16. Hildreth, Steven A& Carl EK (22/10/2009), "Patriot Missiles To 'Cloak' Strategic Effort Interfax", May 22, 2009, Available at: <http://books.google.com>, (accessed on 2/8/2011)
17. Johnson, John D. (2010), "U. S.-Russia Relations: "Reset" Fact Sheet", June 24, 2010, Available at: <http://smallwarsjournal.com/blog>, (accessed on 2/8/2011)
18. Katzman, Kenneth (2011), "Iran: U.S. Concerns and Policy Responses" Specialist in Middle Eastern Affairs, June 9, 2011 Available at: <http://www.fas.org/sgp/crs/mideast/RL32048.pdf>, (accessed on 2/8/2011)
19. **MFARF** (13/7/2010), "Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation. Speech by Dmitry Medvedev, President of the Russian Federation", July 13, 2010; Agence Presse France, July 13, 2010. Available at: <http://www.geneva.mid.ru> (accessed on 2/8/2011)
20. Nichol, Jim (2010), "U. S. New Missile Defense Plans Do Not Fit Logic of 'Reset' Policy – Russian MP," Interfax, February 16, 2010, Available at: <http://www.fas.org>, (accessed on 2/8/2011)
21. Nichol, Jim (17/2/2010), "Dmitry Rogozin Accuses Bulgarian Leadership of 'Political Promiscuity'", WPS: Defense and Security, February 17, 2010. Available at: <http://www.scribd.com>, (accessed on 2/8/2011)
22. **RIA Novosti**, 27/3/2010(a).
23. **RIA Novosti** (6/7/2010)(b), "Moscow Says European Missile Defense Unjustified", July 6, 2010. Available at: <http://en.rian.ru/russial>, (accessed on 2/8/2011)
24. **RIA Novosti** (12/5/2009), "Russian Federation National Security Strategy Until 2020", Available at: <http://rustrans.wikidot.com>, (accessed on 12/4/ 2009).
25. Sweeney, Conor (23/4/2009), "Russia Warns U. S. Stepping Up Shield Plans – Agency," Reuters", April 21, 2009, Available at: <http://www.scribd.com>, (accessed on 2/8/2011)